СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ – КЛОН СВИЩОВ

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ - Свищов
Проф. д.б.н. Диана Петкова – Председател на Съюза на учените в България
Доц. д-р Тодор Кръстевич – Зам. ректор „Научноизследователска и проектна дейност“ на СА „Д. А. Ценов“
Доц. д-р Красимира Славева – Председател СУБ – клон Свищов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Пепа Стойкова
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Атанас Атанасов
Членове:
Проф. д-р Поля Ангелова
Проф. д-р Маргарита Богданова
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Христо Сирашки

НАУЧНИ СЕКРЕТАРИ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1815-6

СЪДЪРЖАНИЕ

ИКОНОМИКС, ФИНАНСИ, ЗАСТРАХОВАНЕ, СОЦИАЛНО ДЕЛО

Напълно автоматизирания луксозен комунизъм – опит за подмяна на идеологията с технология
Проф. д.н. Борислав Борисов, докт. Дмитрий Лем 7

Бюджетно осигуряване на националната сигурност – състояние и тенденции за периода 2010 – 2019 г.
Проф. д-р Андрей Захариев, ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Русалин Русалинов.....18

За информационното общество в България – 30 години след началото на промените
Проф. д-р Йордан Василев 27

Човешките ресурси в здравеопазването (2009-2019 г.)
Доц. д-р Анастасия Марчева, гл. ас. Милена Владимирова.....35

Реформата в българското данъчно облагане и икономиката в сянка
Доц. д-р Валентин Милинов 43

Надзор върху застрахователната дейност в България в контекста на защитата на интересите на застрахованите
Доц. д-р Венцислав Василев 51

Българската икономика преди и след 30 години: източници на растежа
Доц. д-р Вера Пиримова 58

Глобализацията на съвременната икономика и мястото на България в нея
Доц. д-р Людмил Несторов 67

Осигурително-технически аспекти на взаимовръзката „вход – изход“ през призмата на адекватността и еквивалентността на пенсионноосигурителната система в България
Доц. д-р Пламен Йорданов, докт. Жанета Ангелова 76

Застраховането като възможност за осигуряване на допълнителен доход на хората в надработоспособна възраст
Доц. д-р Румен Ерусалимов 84

Конвергенция на финанси и застраховане в България –
проявления, тенденции, възможности
Доц. д-р Стоян Проданов.....93

Анализ на показателите за капиталова адекватност на банките
в България през периода 2007 – 2018 г.
Гл. ас. д-р Аглика Кънева 102

Еволюция на държавния надзор върху застрахователната
дейност в България
Гл. ас. д-р Анелия Панева 113

30 години пазарна икономика в България: ефекти върху заетостта
Гл. ас. д-р Елка Сярова.....121

Оценка състоянието на задлъжнялостта в подсектор
„Местно самоуправление“
Гл. ас. д-р Петко Ангелов, докт. Силвия Заркова.....129

Развитие и усъвършенстване на институционалната структура
на пазара на труда в България
Гл. ас. д-р Таня Илиева 137

Пъзел с изменчивостта – методология за тестване на БФБ
Гл. ас. д-р Цвета н Павлов 144

Осигуряване в Универсален пенсионен фонд – състояние
и възможности
Ас. д-р Йордан Йорданов.....153

Инвестирането във ВЕЦ като важен възобновяем енергиен източник
в България
Ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Мирослав Костадинов.....161

Мястото на преките чуждестранни инвестиции
в българската икономика
Ас. Елица Петкова.....168

Парите – начален и краен стимулатор и ограничител на банковото
външнотърговско посредничество (Финансово-правни аспекти)
Ас. Игнат Папазов 177

Стрес тестовете на българската банкова система в контекста
на регулаторните изисквания на Базел III
Докт. Беатрис Любенова 184

Инвестиционните банки и ипотечните облигации
Докт. Борислав Киров 196

Презастраховането като инструмент за управление на риска
Докт. Вахан Бохосян 205

Отражение на петролните ценови шокове върху световната
икономика
Докт. Даниел Тунчев 211

Българският модел на системата „бонус-малус" и поредното
предизвикателство пред застрахователните компании
Докт. Михаела Монова 220

Проблеми и предизвикателства пред холдинговите дружества
в България
Докт. Теодора Цветкова 228

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, АНАЛИЗ, СТАТИСТИКА

Същност и възможности за счетоводно отчитане
на специализираните пенсионни резерви в пенсионноосигурителните
дружества
Проф. д-р Атанас Атанасов 239

Съвременната агростатистика в България – началото
Проф. д-р Поля Ангелова 247

Стандартизация на счетоводството в предприятията от публичния
сектор в Република България
Доц. д-р Венцислав Вечев 255

Значими изменения в счетоводството в резултат на настъпилите
социално-икономически промени през последните 30 години
Доц. д-р Галина Чиприянова 261

Структурните промени в българската икономика и влиянието им
върху външната търговия и икономическия растеж
Доц. д-р Красимира Славева 270

Първи период в развитието на статистическия анализ
на „Отдалечени наблюдения“ ("OUTLIERS")
Доц. д-р Любомир Иванов **281**

Оценка на достъпа до интернет в дейността на предприятията
Доц. д-р Маргарита Шопова **288**

Стопански счетоводен анализ на ефективността и финансовата
стабилност на предприятието
Доц. д-р Марко Тимчев **296**

Правни аспекти на трансферното ценообразуване при данъчно
облагане в Р България
Доц. д-р Пенко Димитров **305**

Дуално или триално обучение по контролни дисциплини във висшето
образование – проблеми и предимства
Доц. д-р Пепа Стойкова **313**

Сравнителен анализ на финансирането на висшето образование
в страните от Европейския съюз
Доц. д-р Пламен Петков **324**

Предизвикателства пред одиторите в контекста на разширеното
докладване
Доц. д-р Силвия Костова **333**

Оценката на риска при извадковото изучаване в одита
Доц. д-р Стела Касабова **341**

Развитие на контрола върху акцизите през последните 30 години
Гл. ас. д-р Жельо Желев **347**

Мрежов модел за пътуване в България с БДЖ при планиране
на маршрут за пътуване с прикачване
Гл. ас. д-р Миглена Иванова **355**

Счетоводната професия в перспектива – умения и компетенции
Гл. ас. д-р Радосвета Кръстева-Христова **364**

Оценка на икономическото сближаване между областите в България
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов **371**

Проблеми при прилагането на разширения критерий на Дики-Фулър
Ас. д-р Евгени Овчинников 379

МЕНИДЖМЪНТ, МАРКЕТИНГ, МЕЖДУНАРОДНИ ОТНОШЕНИЯ ПЛАНИРАНЕ, ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

Comparative Analysis of the Competitiveness of the Balkan Countries
Prof., PhD Lyubcho Varamezov.....387

Lean Management във висшето образование
Проф. д-р Маргарита Богданова 394

Стратегическият маркетингов мениджмънт – перспектива
за развитие на туристическите бизнес организации в България
Доц. д-р Ваня Григорова 403

Приложение на Big Data анализа за защита на информацията
Доц. д-р Веселин Попов, доц. д-р Петя Емилова 411

Проблемът с текучеството на персонала в българските предприятия
Доц. д-р Галина Захариева, докт. Дритон Сюлча.....419

Управление на преживяванията на персонала – фактор
за организационно развитие
Доц. д-р Ирена Емилова, гл. ас. д-р Милен Динков.....427

Подобряване на отрасловата свързаност чрез изграждане
на железопътния участък по коридор № 9
Доц. д-р Камен Петров, докт. Радослав Костев 436

Потенциал на индустриалния интернет за нещата за подобряване
на производствените процеси
Доц. д-р Наталия Маринова 445

Професионалното обучение и особености на системата
за професионално образование и обучение
Доц. д-р Христо Сирашки 453

Повишаване качеството на обслужване на клиенти чрез въвеждане
на нови технологии в търговията
Гл. ас. д-р Венцислава Минкова.....465

Предимства на гъвкавото управление на проекти и въздействието върху проектния риск
Гл. ас. д-р Евелина Парашкевова.....473

Социално-икономически промени - управленски аспекти
Гл. ас. д-р Елена Йорданова 481

Приложение на web 2.0 технологиите за споделяне на научни изследвания, ресурси и резултати
Гл. ас. д-р Кремена Маринова-Костова.....487

Съвременни предизвикателства пред управлението на регионалното развитие в Република България
Гл. ас. д-р Методи Иванов.....495

Маркетингови комуникации на българския бизнес в дигитална среда
Гл. ас. д-р Мирослава Ценкова 502

Местното самоуправление в България – някои основни постановки
Гл. ас. д-р Юлиян Господинов 510

Степен на интегрираност на приоритетите за интелигентна специализация в плановите документи
Ас. д-р Мариела Стоянова 518

Концепция за многостепенно управление: възникване, развитие, перспективи
Докт. Димитрина Проданова.....524

Развитие на електронната търговия в България през последните 30 години
Докт. Михаела Маркова.....533

ИКОНОМИКА НА ОТРАСЛИТЕ

Устойчивост в развитието на туризма в националната бизнес среда
Проф. д.ик.н. Таня Горчева 543

Българската индустрия – тридесет години по-късно
Проф. д-р Анета Денева.....551

Подпомагане на доходите на производителите от аграрния сектор
Доц. д-р Виолета Блажева 560

Съвременни измерения на управлението на талантите
Доц. д-р Искра Пантелеева 566

Значение на инфраструктурните коридори за регионалното икономическо развитие на България
Доц. д-р Камен Петров 574

Изследване на възможностите за развитие на туристическа дестинация „Свищов“
Доц. д-р Любка Илиева 583

Градско земеделие – алтернатива или необходимост
Доц. д-р Марина Николова 592

Теоретико-приложни аспекти на мърчандайзинга в българската търговска практика
Доц. д-р Петранка Мидова 603

Туристическите агенти, резервационните услуги на туроператорите и свързаните с тях дейности в България 30 години след началото на промените
Доц. д-р Петя Иванова 611

Изследване необходимостта от придобиване на търговски умения по женско предприемачество
Доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Теодора Филипова 618

Бизнес среда и предприемаческа дейност на българските пивоварни предприятия
Доц. д-р Сергей Найденов 626

Атрибутивно анализиране на асортиментното разнообразие в точките на продажби
Доц. д-р Симеонка Петрова 634

Периодът на прехода – 30 години растеж на регионалните дисбаланси
Доц. д-р Тихомир Личев 642

Социална работа и социално предприемачество
Гл. ас. д-р Ваня Ганева 652

Анализ на сезонността в търговията
Гл. ас. д-р Венцислав Перков 660

Разкриване на нефинансова информация от големите български държавни предприятия
Гл. ас. д-р Емил Николов 667

Подходи за управление на риска в търговските предприятия
Гл. ас. д-р Зоя Иванова 676

Проблеми и предизвикателства пред развитието на туризма в България
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова 684

Развитие на туристическа дестинация България като част от интернационалния туристически пазар
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 690

Анализ на предприемаческите нагласи в България
Ас. д-р Ивайло Костов 698

Устойчиво развитие на българската индустрия
Докт. Айтен Сабри 706

Значение на пътната инфраструктура като фактор за подобряване състоянието на горскостопанските предприятия
Докт. Руслан Коларов 714

Анализ на възможни решения за преодоляване на височинните ограничения и ограниченията в газенето през канала море-езеро за по-големи плавателни съдове създавани от Аспарухов мост
Инж. Дойчин Ников, Красимира Вангелова 722

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

ISBN 978-954-23-1815-6

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

740

ОТРАЖЕНИЕ НА ПЕТРОЛНИТЕ ЦЕНОВИ ШОКОВЕ ВЪРХУ СВЕТОВНАТА ИКОНОМИКА

Докт. Даниел Тунчев
Катедра „Финанси и кредит", СА „Д. А. Ценов"
dtunchev@gmail.com

***Резюме**: Нормалното функциониране на международния пазар на петрол – т.е. наличието на равновесието между търсенето и предлагането, което определя и неговата цена, е в интерес както на страните вносителки, така и на страните производители и износители. Това предопределя зависимостта на националната и световната икономика от колебанията на петролните пазари. Страните вносителки се нуждаят от нарастващо предлагане на петрол, при относително ниски цени за захранване на своите икономики. Страните износителки (основно тези от ОПЕК), които разполагат с излишъци на петрол, изпитват остра необходимост от валутни приходи от експорт за заплащане на нужния им внос, от продоволствия и други стоки и услуги, които не са в състояние да произвеждат – поради характера на климатичните и географските си особености и за погасяване на задълженията си. Водещите страни износители са силно зависими от приходите от експорта на петрол, тъй като те съставляват основно перо, от което се попълват бюджетите им, и от размера на което, пряко зависи поддържането на икономическа и социална стабилност във вътрешен план. Целта на доклада е да изследва отражението на динамиката на цената на петрола върху световната икономика в контекста на явлението петролни ценови шокове.*

***Ключови думи:** петрол, ОПЕК, ценови шокове.*

JEL: E32, F37.

IMPACT OF PETROL PRICE SHOCKS ON THE GLOBAL ECONOMY

Daniel Sergeev Tunchev,
"Dimitar A. Tsenov" Academy of economics
"Finance and Credit" Department
dtunchev@gmail.com

***Summary:** The normal functioning of the international oil market – i.e. the balance between supply and demand, which determines its price, is in the interest of both parties – the importing countries and the producing and exporting countries. All this predeterminates the dependence of the national and world economy on fluctuations in the petrol markets. Importing countries need an increasing supply of petrol at relatively low prices to power their own economies. Exporting countries (mainly those in OPEC) that have petrol*

surpluses are in dire need of foreign exchange earnings to pay for their imports, food and other goods and services that they are unable to produce – because of the nature of their exports or thanks to its climatic and geographical features and the repayment of its obligations. Leading exporting countries are highly dependent on oil export revenues, as they constitute the main item from which their budgets are filled and the amount of which directly depends on maintaining economic and social stability internally. The purpose of the report is to investigate the impact of petrol price dynamics on the global economy, in the context of the phenomenon of oil price shocks.

Keywords: *oil, OPEC, price shocks, petrol, oil price shocks, petrol shocks, impact on the globe economy, petrol crisis, derivatives, OPEC, analysis of petrol prises, countries-exporters of oil and petroleum products, countries-importers of oil and petroleum products.*

JEL*: E32, F37.*

За да се обхване картината на пазара на петрола в цялост, се налага да се отчита и икономическата обстановка в света и специално в отделни държави като САЩ, ЕС, Русия, Китай, страните от ОПЕК, водещи за глобалното търсене и предлагане. Намаленото търсене от страна на домакинствата ще доведе до отсрещна реакция на фирмите – спад в производството им, намаление на маржа на печалба поради по-скъпи суровини, отдръпване от инвестиционни проекти. БВП на страните неминуемо ще се намали в реално изражение поради намаление на най-големите му компоненти - потребление и инвестиции. Това логическо заключение би било правдоподобно, ако икономиката беше статична и строга наука, при която равенството по компоненти, описващо БВП, можеше да опише процесите, които настъпват в икономиката. Но икономиката се характеризира със своята динамичност, взаимоотношенията на отделните стопански обекти оказват влияние през различни механизми и канали, които не могат да бъдат опростени математически и описани чрез статични равенства. Възможните сценарии за развитие на световната икономика в резултат на увеличението на цените на петрола са няколко и зависят от конкретните решения на стопанските агенти (Захариев, Ангелов, & Ганчев, Финансов анализ, 2017).

Оценка на възможните дългосрочни тенденции за изменение на цената на нефта е естествено да бъде направена, като първоначално бъде анализирано изменението и за достатъчно дълъг период от време. При това е целесъобразно да бъдат елиминирани моментните изменения, които имат несъществено значение. Такава една тенденция е представена на фигурата, като с червената линия са усреднените цени на нефта за период от 30 месеца преди и 30 месеца след съответния момент

във времето. Представянето на данните по такъв начин позволява ярко да бъдат откроени действалите във времето тенденции и подпомага изготвянето на коректна дългосрочна прогноза. Тъй като цената за всеки един продукт е пряко свързана с количеството предлагано на пазара, допълнително е представено и специфичното потребление на нефт, което освен потреблението отчита и изменението числеността на човечеството. От друга страна, драматичното нарастване на глобалното търсене на петрол, както и резултиращата като спирала на цената на петрола през последните няколко месеца, може да бъде началото на предупрежденията на фундаментална промяна в икономиките на индустриализираните държави (www.energybulletin.net). Според редица автори, балансът между търсенето и предлагането ще стане още по-критичен към края на десетилетието - защото, въпреки усилията на петролните компании ще има добив на петрол извън площите, които са контролирани от Организацията на страните износителки на петрол. Прогнозира се, че OPEC производството също ще започне да намалява още през 2015 г., със сигурност до 2020 г. От своя страна, ще се промени и структурата на производството - пазарът ще накара хората да вземат алтернативни решения – по-малки /икономични/ коли, по ефективни начини за отопление и пр. Покачващите се цени на петрола ще накарат и авиокомпаниите да преосмислят политиката си (Maxon).

Ситуация на растеж в света (и основно в най-големите икономики) е свързана с нарастващото търсене на петрол, докато застоят и рецесията означават свиване на консумацията на петролни продукти, спад в търсенето на петрол и дори свръх предлагане. Растежът в страните износителки способства за по-големи инвестиции в разработването на находища и за ускоряване на предлагането, така че пазарът да не се колебае значително около равновесното положение. Обратно, застоят в икономиките на износителите се транслира в замразяване на проекти по разработване и експлоатация на находища, особено на нови и труднодостъпни. Това веднага се отразява в намаляване на предлагането на петрол на международните пазари. Преценката относно икономическите последици, съпровождащи нефтените кризи налага разглеждането в икономически план на две основни групи държави: Първата група са държавите основни износителки на нефт/петрол. Втората група са държавите основни вносители на петрол.

1. Икономическо проявление на петролните шокове в страните – износителки на петрол и петролни продукти

Всяка петролна криза се отличава с петролен шок, имащ като ефект/резултат фруктуация на цената в посока понижаване или повишаване и се изразява в няколко направления: приходите от износа на петрол са основно перо в бюджета, с оглед на което резките колебания на цената не са благоприятни от гледна точка на планиране и управление дейностите на правителствата, особено когато са в посока на намаление. Налага се постоянно следене на ситуацията на пазара, която включва стремеж да се осигури сравнително високо, но същевременно приемливо и за вносителите, равнище на цената. Прекалено ниската цена излага на риск планираните от правителствата програми и стабилността на бюджетите им. Прекалено високата цена от своя страна осигурява стабилни приходи в бюджета в краткосрочен план, но е неизгодна за вносителите, създава предпоставки за политически натиск над износителките и за активно разработване на алтернативи. Това провокира ориентиране на цената на петрола към оптималната цена, това е цената, която отразява пазарната ситуация и съотношението между търсенето и предлагането, без да включва необосновани премии за износителките на петрол.

Към настоящия момент редица износителки регистрират вътрешен и външен дълг, който трябва да се обслужва и необходимосттта от плащанията, по който се явяват един вид фактор на ценообразуване на международния пазар на петрол, защото те влизат в разчетите за минималното равнище на цената, което трябва да се поддържа, за да осигуряват необходимите приходи. Тези три предпоставки предопределят в голяма степен поведението на държавите износители и последиците, които настъпват в икономиките им в следствия на сътресения, настъпили на пазара на петрол.

2. Икономическо проявление на петролните шокове в страните– вносителки на петрол и петролни продукти

Основите негативни ефекти, които се проявява за тях се дължат на флукации в цента на петрола в посока на нейното увеличение. Най-голямата група засегнати лица са домакинствата и фирмите, използващи петролни продукти в рамките на своето ежедневие. Увеличаване на цената на петрола води до намаляване на реалните им доходи. Относно

търговските дружества, то те следва да избират между двете алтернативи – да увеличат цените на произвежданата продукция или да поемат себестойността на поскъпналите продукти и да отчетат по – ниски маржове.

На макро ниво, последиците са свързани предимно в увеличаване на разходите за внос, което става за сметка на: ограничаване на помалко значимите продукти, осъществяване на различни обществено значими и социални програми, нарастване на държавния дълг – вътрешен и външен.

Следват основните мерки, с които страните вносителки се справят със силно нарастване на цената на петрола, които са следните: поддържане на високи данъци в цените на крайните петролни продукти; повишаване на основния лихвен процент и увеличение на изискването за минимални задължителни резерви на търговските банки, което парира рязката инфлация и диверсификация на икономиките.

Таблица 1

Залежи на петролни запаси в барели и процентно съотношение по данни на ОПЕК за 2018 г.

	Страна	**Залежи в барели за 2018 г.**	**Процентно съотношение за 2018 г.**
1.	Венецуела	302,810,000,000	24,9 %
2.	Саудитска Арабия	266,260,000,000	21,9 %
3.	Иран	155,600,000,000	12,8 %
4.	Ирак	147,220,000,000	12,1 %
5.	Кувейт	101,500,000,000	8,4 %
6.	ОАЕ	97,800,000,000	8,1 %
7.	Либия	48,360,000,000	4,0 %
8.	Нигерия	37,450,000,000	3,1 %
9.	Катар	25,240,000,000	2,1 %
10.	Алжир	12,200,000,000	1,0 %
11.	Ангола	8,380,000,000	0,7 %
12.	Еквадор	8,270,000,000	0,7 %
13.	Габон	2,000,000,000	0,2 %
14.	Екваториална Гвинея	1,100,000,000	0,1 %

Източник: https://www.cia.gov/index.html и
https://www.opec.org/opec_web/en/data_graphs/330.htm

3. Влияние на Организацията на страните износителки на петрол върху световната икономика

По своята правноорганизационна същност ОПЕК функционира на световния пазар под формата на картелно споразумение, което определя цената на петрола в рамките на организацията. Основната цел на държавите в картела е да действат като колективен монополист на пазара. В рамките на споразумението всеки се съгласява за произвежда по-малки количества, отколкото би произвеждал в условията на свободна конкуренция, с цел да окаже натиск за повишаване цената на дадена стока или услуга, така че на практика всички участници в картела да реализират относително по-големи печалби.

Във всички случаи, когато организацията повишава цените на петрола, това е свързано с намаляване на производството на всяка една от страните – членки. За да контролира този процес ОПЕК въвежда производствени квоти по отношение на всяка една от страните членки, като всяка производствена квота се определя в зависимост от геоложките залежи на петрол на страната членка. Друг основен момент, при определяне на политиката на ОПЕК е водещата роля, която има Саудитска Арабия в картела. Като най-големият производител е картела, тя поема разликата в случаите, когато производството следва да бъде намалено под определените преди това квоти. Например при капацитет 10 млрд. барела през 1985г., производството на Саудитска Арабия пада до 2 млрд. лева.

Основният проблем, който се появява при тази организационна политика е свързана с риска от нарушаване на споразумението, който се изразява в производството на по-големи от допустимите количества и по този начин реализирани на допълнителни печалби, задоволявайки търсенето, което надвишава предлагането към даден момент. Подобни действия се наблюдават и в поведението на страните от ОПЕК, които доста често нарушават установената „пазарна лента“, въведена през 2001г., с цел да се регулират цените в рамките на един определен ценови диапазон между 22 и 28 щатски докара.[1]

Движението на цените на петрола за периода 2001 г. – 2015 г. се характеризира с това, че в началото на изследвания период цените са ориентирани към пазарната лента, то през 2008 г. и 2009 г. е налице сериозно увеличение на цените, като се отчитат стойности от 145.45 щатски долара, многократно по-високи от най-високата точка в лентата.

[1] Energy Information Administration

Страните от ОПЕК на практика нарушават производствените си квоти по два начина: явен – първо като произвеждат повече, отколкото позволява квотата им и скрит – като нереално завишават пред колективните органи на организацията данните за залежите, с които разполагат, с цел официално да се домогнат до по-висока производствена квота. И двата начина имат еднакъв икономически резултат – увеличаване на глобалното предлагане, понижаване цената на петрола на международните пазари и от тук повишаване на приходите на страните, които експорт на квотите си. Това от своя страна води до пренасищане на пазара, което в крайна сметка провокира спад в цената на петрола, води и до ускорено изтощаване на резервите и леснодостъпните находища на по-евтин за добиване петрол от по – качествени сортове.

От момента на създаването си, ОПЕК действа като партньор в петролната индустрия на седемте световни компании, т. нар. седем сестри, които по това време играят водеща роля на пазара, като основно събира данъци и различни такси от тях срещу експлоатирането на находищата. Седемте сестри са водещите компании в производството и рафинирането на петрол. Към днешна дата по данни на „Finacial times“ новите седем сестри са: „Saudi Aramco“ (Саудитска Арабия), „Gazprom“ (Русия), „CNPC“ (Япония), „NIOC“ (Иран), „PDVSA“ (Венецуела), „Petrobras“ (Бразилия) и „Petronas“ (Малайзия). (www.ft.com)

Установен факт е, че в момента потребителите на ОПЕК печелят повече от членовете й. Акцизите върху петрола, които страните вносителки от ОПЕК – като САЩ, Италия, Великобритания и Япония налагат, са отговорни за високите цени поне толкова, колкото и ОПЕК (OPEC, 2014). Тези данъци и такси позволяват на някои страни да реализират приходи от нефт два или три пъти по-високи, отколкото някои страни от ОПЕК изобщо печелят. Ако като добавим и че създаването и развитието на петролно находище изисква огромни инвестиции, положението за ОПЕК изобщо е сериозно влошено, колкото изглежда.

Според статистиката, в периода 2009 г. - 2019 г. страните от ОИСР получават около 1, 083 милиарда за година от акцизни данъци върху петрола, докато страните от ОПЕК, печелят средно около 966 млрд. щ. долара на година за същия период, т.е. средно около 115 млрд. по-малко отколкото правителствата на страните от ОИСР. И докато милиардите долари, генерирани от ОИРС са чист приход за националните им бюджетите им, то за страните членки на ОПЕК приходите от

износа на петрол трябва да покрият високите разходи по добива на петрол (OPEC, 2014).

4. Влияние на петролните шокове върху страните – вносителки на петрол и петролни продукти

Следващата група страни, върху който се проявяват сериозни последици от петролните шокове са страните вносителки на петрол и петролни продукти. Основите негативни ефекти, които се проявява за тях се дължат на флукации в цента на петрола в посока на нейното увеличение. Най-голямата група засегнати лица са домакинствата и фирмите, използващи петролни продукти в рамките на своето ежедневие. Увеличаване на цената на петрола води до намаляване на реалните им доходи. Относно търговските дружества, то те следва да избират между двете алтернативи – да увеличат цените на произвежданата продукция или да поемат себестойността на поскъпналите продукти и да отчетат по – ниски маржове (Захариев, 1999).

Значителна част от държавите вносителки на петрол вече имат изградени системи от политики и конкретни мерки, с които постигат плавно приспособяване към негативните ефекти. От петролните шокове, резултат от кризите през 70-те и 80-те години, анализите показват, че динамиката в цената на петрола вече не предизвиква толкова силни негативни ефекти. Основните мерки, с които страните вносителки се справят със силно нарастване на цената на петрола са следните: поддържане на високи данъци в цените на крайните петролни продукти, които служат като буфер, с който държавите вносителки могат да манипулират, така че крайните цени на петролните продукти да не се променят значително и да не оказват толкова негативно влияние върху производството и потреблението. В случай на рязко увеличение на цените, държавите членки с високи данъци в цента на петрола могат да си позволят да намалят данъчната ставка с оглед избягване на сътресенията, свързани с намалените цени, като потърсят други източници на публични доходи.

* * *

В заключение бихме могли да обобщим, че равновесие (относително постоянство на нарастване) на цената на петрола се постига на ниво удовлетворяващо добивниците и преработвателите от една страна и потребителите на нефт и горива от друга, т.е. когато се получи баланс

на интересите между купувача и продавача. В политически аспект това е свързано с планирането на световно ниво при отчитане нуждите и интересите, и се изразява в постигане на разбирателство или относително дългосрочна договореност между основните страни износителки и основните страни вносителки на нефт.

Библиография:

Maxon, T. (н.д.). *Higher oil prices reflected in airline forecasts.* Свалено от http://www.dallasnews.com/sharedcontent/dws/bus/stories/DN-airfuel_08bus.ART.State.Edition1.356be12.html.

OPEC. (2014). *Annual Statistical Bulletin.* OPEC.

www.energybulletin.net. (н.д.). *www.energybulletin.net/node/4793*.

www.ft.com. (н.д.). Свалено от http:/www.ft.com/intl/cms/s/2/471ae1b8-d001-11db-94cb-000b5df10621.html#axzz3ZvStD2l9

Захариев, А. (1999). Финансовият ливъридж и инвестициите в холдинговия капитал. *Бизнес управление* .

Захариев, А., Ангелов, А., & Ганчев, А. (2017). *Финансов анализ.* Свищов: АИ Ценов.